HELÉN PÁL, **Place-names of village Istensegíts**

Istensegíts was a Hungarian settlement in Bukovina (Rumania) between 1777 and 1941. Most of its former inhabitants now live in Hungary and in many other places around the world. The author groups the place-names of the former village according to the following system: names of parts of the village, names of cemeteries, names of streets and street parts, names of buildings, regional names, names of wells in the field, and names of bodies of water. As the Székelys of Bukovina had been surrounded by a foreign language for a long period of time, not only their dialect, but also their place-names had been affected by the Rumanian language. As a result, most categories mentioned above contain words of Rumanian origin. The place-names also demonstrate dialectal features, made evident in the article by the phonetic recordings of the names.

## AKLI HELYNEVEI

Akli (Klinove, ma Okli) az egykori Ugocsa vármegye délnyugati mocsaras részére települt falu. Nevének előfordulási alakjai: *Okly*, *Akly* (SZABÓ 1937: 271–5, l. még CSÁNKI 1: 431). Népi neve: *Öregakli*. (Az *Öreg*- előtag a település régmúltjára utal a többi *Akli*-tagú településsel szemben; a szomszédos Újakli és Aklihegy [ill. Gyula] valószínűleg – l. alább a Gyula irányában való „törést" – e község területéből szakadtak ki.)

LIZANEC PÉTER a kárpátaljai települések történelmi nevének visszaállítása kapcsán szól Akliról. Annak illusztrálására említi, hogy mennyire nem fedi több esetben a valóságot némely község hivatalos neve. „1323-ban *Okly*, 1396-ban *Akli*, 1564-ben *Akly*, az 1773, 1806, 1910-es évekből datálható okmányokban *Akli* a község neve. 1946 óta viszont *Klinove* a falu neve. Pedig az *Akli* név szláv eredetű, jelentése: körülkerített hely. Jelenleg mégis más nevet visel, melynek semmi köze sincs az eredetihez" (LIZANEC 1991: 412). Mára (2002-től) a település hivatalos (ukrán) kiírása az *Окли*, amelyben a magyar elnevezés lelhető fel, így már fedi a – történelmi – valóságot. A településnév eredetét SZABÓ ISTVÁN az EtSz.-ben feltüntetett *akol* főnév származékának tekinti. Az *akol* alakjai: *akol*, *akla*, *akli* (EtSz.). KISS LAJOS az *Aklipuszta* szócikkben szól a településnévben fellelhető *Akli* előtagról: „a magyar *akol* '*karám*, *ól*' fn.-vel, illetőleg annak *-i* képzős származékával azonos. Felmerült az a gondolat is, hogy a hn.-i használatú *akol*-nak nem 'karám, ól', hanem 'kerek erdő'-féle az értelme" (FNESz.[4]).

1323-ban tűnik fel először írásos említésben, előbb semmi nyoma, mintha a falu az előző században keletkezett volna (SZABÓ 1937: 271–5). Körülbelül egy századig az Akly család birtoka, majd kihalta után másoké, s végül a Gyulay családé. Lakossága mindvégig színmagyar. A község népének elszigeteltsége leginkább északkeleti határa, a később mellé települt Gyula irányában törik meg. Ez azzal magyarázható, hogy a 14. század közepe táján keletkezett Gyula határának egy része Akliéból szakadt ki, amire az Akli és Feketeardó között 1337-es megvont határ leírásából lehet következtetni (uo.).

A 2002-es népszámlálás adatai szerint a falu lakossága körülbelül 365 fő. Nagy többségben református felekezetű, csak református temploma van. Nevetlenfalu köz-

DOI: https://doi.org/10.29178/NevtErt.2005.24

igazgatási központja. A lakosság főleg mezőgazdasági munkával foglalkozott, illetve foglalkozik. A település határa sík terület.

Előző munkámban Aklihegy helyneveit vizsgáltam meg, amely összefüggést mutat e falu múltjával (KOCÁN 2004: 101–5). PESTY FRIGYES anyagában Aklinál jelentkeznek a ma Aklihegyhez tartozó földrajzi nevek (l. uo.).

Alább *-gal jelölöm az összegyűjtött történeti neveket. A helynév után álló kis szám (pl. *Kút*[1, 2]) az azonos alakú előfordulásra (megnevezésre) utal a névanyagban. Legjobb adatközlőim a kutatópontról: Bocskor Áron (1921), elemit végzett, kőműves és ács, nyugdíjas; Bocskor Gusztáv (1913), elemit végzett, ácsmester, nyugdíjas; Kádár Ilona (1917), 6 osztály, nyugdíjas.

**1. Belterületi nevek**

**1.1. Utcanevek**

Négy utca van a községben: *Kossuth utca*, *Puskin utca*, *Gorkij utca*, *Klub utca*. Ebből három személynévi eredetű, erőteljesen tükröződik a hivatalos névadásban az emlékállítás, mivel teljesen motiválatlanok a nevek. Történelmi magyar személynévből alakult: *Kossuth utca*. Orosz írók, költők személynevéből: *Puskin utca*, *Gorkij utca*. Egyéb motiváció: *Klub utca* (ezzel az utcával átellenben lévő útszakaszban található a *Klub,* művelődési ház, talán ez szolgált a motiváció alapjául). A *Kossuth utca* egykori népi neve a **Sikátor*, mivel amolyan zsákutca volt, csak a földekre vezetett. A *Puskin* és *Gorkij utca* esetében is ismeretes népi elnevezés: **Hegyesi út* és a **Fő utca*. Irányjelölő szerepet töltött be a **Hegyesi út* (~ *Puskin utca*), ezzel szemben a **Fő utca* az elhelyezkedésről tanúskodik, mivel ez volt egykor a község első számú közlekedési útvonala.

**1.2. Építménynevek**

a) Középületek nevei: **Iskola*[1, 2], *Bolt*, *Harangláb*, **Régi harangláb*, *Templom*, *Klub*, *Orvosi rendelő*, *Könyvtár*, *Új iskola*, *Imaház*, **Kovácsműhely*[1], *Buszmegálló.*

b) Gazdasági célú építmények neve: gazdasági létesítmények: **Csűröskert, Pajta;* tanyaközpont: **Glükk-tanya;* a **Glükk-tanya* résznevei (hozzátartozó területek): **Nyolcasház, *Mesterház, *Kovácsműhely*[2]*, *Kerékgyártó, *Keces, *Cselédház, *Benzines, *Jégverem, *Lóistálló, *Pince, *Nagy-kert, *Zsidótemplom, *Urasági út.*

c) Egykori társadalmi berendezkedésre utaló épületnév: **Bányász-kastély* ~ **Glükk-kastély.*

d) Kocsmák nevei: **Kocsma.*

**1.3. Közösségi célú terület**

*Temető*.

**2. Külterületi nevek**

**2.1. Természeti nevek**

a) Külső formájuk szerint: **Lapos-kaszáló.*

b) Helyzet, fekvés szerint (helyzetviszonyító nevek): **Temető alja, Halmi-lapos, Dabolci-tábla (*Dabolci-tábla), *Felsőmocsár.*

c) Természeti viszonyok szerint elnevezett tájrészek: növényzetéről: **Récés* (’repcés’)*, Éger;* állatvilágáról: **Limbuc, *Nadályos;* a talaj minőségéről: **Mocsár, Éger;* színéről: **Feketeéger;* egyéb: *Drenázs* (*дренаж* ’alagcső’)*, *Goda.*

**2.2. Műveltségi nevek**

a) Pásztorkodással és állattenyésztéssel kapcsolatos nevek: **Legelő, *Hegyesi legelő*[1, 2].

b) Földművelés, erdőirtás: **Boskert, Harmadik forduló (*Harmadik forduló), *Kissűrű.*

c) Építménynevek: létesítménynevek: **Téglaégető*[1, 2]*;* egykori társadalmi berendezkedésre utaló nevek: **Kávás-vár;* hídnevek: **Halmi hídja, Kanális-híd ~ Híd, *Feketeéger hídja;* utak nevei: **Dabolci út, *Akácsor;* tanyanevek: **Tanya ~ *Kolhoztanya.*

d) Bányászattal kapcsolatos nevek: *Homokgödör.*

e) Elkerített helyek nevei: *Határ.*

f) Birtoklástörténeti nevek: *Paptag, *Tanítótag, *Kencsán laposa.*

**3. Víznevek**

Akli területén a vízelvezető csatornák általános megnevezése a *kanális*: *Kanális,* egy esetben külön minősítéssel: *Csonka kanális* alakban. Két kútnév ismeretes: *Kút*[1, 2].

A külterületi nevek körében a természeti és műveltségi nevek alkategóriái jelentkeznek, eseménynevet nem találunk (a csoportosításra l. KÁLMÁN 1973: 173–4). Megfigyelhető a külterületi szántók esetében, hogy az egykor több kisebb parcellából álló földet egy nagyobb területbe egyesítettek, ma egységesen egy névvel jelölik, ahogy például a mai *Dabolci-tábla* magába foglalja az egykor, a 60-as évekig csupán vele szomszédos **Limbuc*, **Kencsán laposa*, **Récés* területeket. Hasonló „beolvadás" figyelhető meg a *Paptag (*Tanítótag, *Temető alja)*, *Harmadik forduló (*Goda, *Legelő)* esetében is. Ma a településen a „kiemelkedett" nevek vannak közhasználatban (pl. *Dabolci-tábla* stb.). A régebbi elnevezések feledésbe merülnek, néha az idősebb emberek még említik e helyneveket is, a középkorúak még hallomásból ismerik, de lokalizálni nem tudják.

## Irodalom

KÁLMÁN BÉLA 1973. *A nevek világa*. Budapest.
KOCÁN BÉLA 2004. Aklihegy helynevei. In: *Névtani Értesítő* 26: 101–5.
LIZANEC PÉTER 1991. Kárpátalja helységnevei. In: *Emlékkönyv Benkő Loránd hetvenedik születésnapjára*. Szerk. HAJDÚ MIHÁLY – KISS JENŐ. Budapest. 409–14.
SZABÓ ISTVÁN 1937. *Ugocsa megye*. Budapest.

KOCÁN BÉLA

BÉLA KOCÁN, **Place-names of village Akli**

The present paper groups the toponyms of Akli, a small village in Sub-Carpathia (Ukraine), which once belonged to the former Ugocsa county. The author makes use of a traditional onomastic classification of field-names. The study discusses the place-names of both the inner and the peripheral areas emphasizing two features: the presence of the tendency to devote street-names to the memory of famous people, and the regular occurrence of the trend of fusion/simplification regarding field-names.